

УДК 7.045-028.22:[76:084.11].071.1

Цитування:

Стрельцова С. В. Символізм художньої мови та принципи образотворення в артбуках Олега Денисенка. *Культура і сучасність* : альманах. 2023. № 1. С. 144–149.

Streltsova S. (2023). Symbolism of Artistic Language and Principles of Image Making in Oleh Denysenko's Art Books. *Kultura i suchasnist: almanakh*, 1, 144–149 [in Ukrainian].

Стрельцова Світлана Вікторівна,
старша викладачка
кафедри образотворчого мистецтва
Київського університету
імені Бориса Грінченка
<https://orcid.org/0000-0003-4612-911X>
s.strieltsova@kubg.edu.ua

СИМВОЛІЗМ ХУДОЖНЬОЇ МОВИ ТА ПРИНЦИПИ ОБРАЗОТВОРЕННЯ В АРТБУКАХ ОЛЕГА ДЕНИСЕНКА

Мета роботи – висвітлення інструментарію символізму художньої мови артбуків львівського митця Олега Денисенка в контексті сучасних мистецьких процесів. **Методологія роботи** ґрунтується на герменевтичному, аксіологічному та семіотичному методах дослідження як основі розуміння сакрального значення знакової системи у творчості митця, застосовано комплексний, хронологічний, біографічний, компаративний методи аналізу творів автора. **Наукова новизна** полягає у спробі проведення комплексного аналізу феномену артбука в контексті сучасного мистецтва не лише з позицій його позиціонування як дизайн-категорії та явища графіки, але й з огляду на технологічний бік виготовлення твору. **Висновки.** Стаття є аналізом одного з найхарактерніших компонентів творчого доробку сучасного львівського графіка Олега Денисенка, якого можна віднести до флагманів львівської школи графіки. У матеріалі досліджено особливості та образної побудови «книги художника» – артбука – у творчості О. Денисенка, з урахуванням технологічних характеристик, тобто досліджено всі етапи процесу – від задуму, концепції до візуалізації ідеї, технологічного боку втілення її в життя. Основні принципи образотворення та символізму художньої мови, використані в підходах вирішення загального задуму, підкреслюють цінність ручної праці та ексклюзивність мистецького твору. Розглянуто найцікавіші зразки творчого доробку автора представлених у дизайнерських рішеннях артоб'єктів. Творчі експерименти львівського митця Олега Денисенка, графічне опрацювання та технологічні особливості виконання підкреслюють вагомість його внеску у формування культурних цінностей та сприйняття творів мистецтва суспільством. Приділено увагу тлумаченню знаків та символів, які виступають засобом комунікації між поколіннями та трансляцією власного досвіту й міркувань художника.

Ключові слова: Олег Денисенко, символізм, художня мова, образотворення, стильова домінанта, образно-символічна мова, артбук.

Streltsova Svitlana, Senior Lecturer, Department of Fine Arts, Borys Grinchenko Kyiv University

Symbolism of Artistic Language and Principles of Image Making in Oleh Denysenko's Art Books

The purpose of the article is to highlight the tools of symbolism of the artistic language of the art books of Lviv artist Oleh Denysenko in the context of contemporary artistic processes. **The research methodology** is based on hermeneutical, axiological, and semiotic research methods as the basis for understanding the sacred meaning of the sign system in the artist's work. Complex, chronological, biographical, and comparative methods of analysis of the author's works are used. **The scientific novelty** lies in the attempt to conduct a comprehensive analysis of the art book phenomenon in the context of contemporary art, not only from the standpoint of its positioning as a design category and a graphic phenomenon, but also taking into account the technological side of the work's production. **Conclusions.** The article is an analysis of one of the most characteristic components of the creative work of the contemporary Lviv graphic artist Oleh Denysenko, who can be attributed to the flagship of the Lviv school of graphics. The article examines the peculiarities and figurative construction of the “artist's book” – art book – in O. Denysenko's work, taking into account technological characteristics, i.e. it studies all stages of the process from the idea, concept to the visualisation of the idea, the technological side of its implementation. The basic principles of imagery and symbolism of the artistic language used in the approaches to solving the general idea emphasise the value of manual labour and the exclusivity of the artwork. The most interesting examples of the author's creative work presented in the design solutions of art objects are considered. The creative experiments of Lviv graphic artist Oleh Denysenko, graphic design and technological features of execution emphasise the importance of his contribution to the formation of cultural values and the perception of works of art by society. Attention is paid to the interpretation of signs and symbols that serve as a means of communication between generations and the transmission of the artist's own experience and thoughts.

Key words: Oleh Denysenko, symbolism, artistic language, imagery, style dominant, figurative and symbolic language, art book.

Актуальність теми дослідження. Останнім часом використання сучасних технологій у мистецтві все більше і більше набирає обертів. Цифрове та медіамистецтво поглинає традиційні види, переводить класичні підходи творчої професійної майстерності у штучне, механізоване опрацювання. Втрачається глобальна цінність ручної праці митця, унікальність та індивідуальність самовираження автора. Сучасне мистецтво містить не тільки новітні технології, а й можливість втілення класичного мистецького твору в динамічну авторську конструкцію, організм творчого втілення ідейного задуму та конструктивного підходу з нестандартним оформленням твору. Одним з таких видів творчої реалізації є артбук – «картина художника», мистецький твір, дизайнерський артоб'єкт, що розкриває пошуки нових рішень та нестандартного мислення митця.

Творчість сучасного художника-графіка О. Денисенка, стильові особливості, образно-символічна мова потребують ґрунтовного вивчення й висвітлення. На противагу новим віянням у мистецтві та розвитку глобальної цифровізації, творчість митця вражає глядача естетикою графічних творів, які своєю універсальністю та вишуканою естетикою провокують згадки про якісний рівень мистецького спадку Середньовіччя та Відродження, не притаманний сучасному мистецтву. Художнику характерна здатність формувати досить великі цикли робіт, елементи яких міцно поєднані цілісною інтерпретацією. Його картини, графічні твори, скульптури, гесографія, артбуки споріднюються загальною ідеєю, що формує цілісність стилістики митця завдяки символізму художньої мови. Стильова домінанта у творчості художника утворюється за допомогою образного мислення автора, техніку виконання мистецьких творів, технологічні та технічні особливості в роботі з матеріалами. Специфіка образно-символічної мови, володіння інтерпретація знаків і символів системи у творчому доробку митця стають основним стрижнем авторського стилю.

Аналіз досліджень і публікацій. Висвітленню діяльності та аналізу творчих експериментів О. Денисенка присвячують свої роботи Ю. Романенкова [7], С. Стрельцова [8; 9; 10]. Постать митця достатньо відома серед поціновувачів мистецтва за кордоном та на теренах України, але до сьогодні немає жодного ґрунтовного комплексного дослідження його творчості, переважають штудії окремих векторів його художньої діяльності.

Виявленню точного поняття та визначенню типологічних характеристик артбука серед розмаїття наукових досліджень присвячують свої роботи А. Бідун [1; 2], Ю. Мельничина [5]. Спирачись на англomовне походження поняття та лінгвістичні варіації визначення «artist's book», тлумачення змінюється відносно практичного втілення об'єкта. Для визначення робіт О. Денисенка ми зупиняємося на значенні «артбук» – мистецький твір, який має естетичну та смислову складову, зберігає концептуальність авторської ідеї, бере за основу функцію та форму книги.

Метою дослідження висвітлення інструментарію символізму художньої мови артбуків львівського митця Олега Денисенка в контексті сучасних мистецьких процесів.

Виклад основного матеріалу. У мистецтвознавчому просторі та царині книговидавання ще немає чіткої класифікації та визначення терміну «артбук». Це фактично мистецькі твори, виконані у формі книги [1]. Основною метою створення «артбуків» О. Денисенком є втілення власної ідеї розуміння, створення та інтерпретація мистецького простору, що значно збігається за визначенням Г. Листвак поняття «книга художника» [4]. У своєму дослідженні вона зазначає: «Домінуючою стилістичною формою «книги художника» є художній стиль» [4, 24]. То ж, можемо зауважити, що саме сформована манера митця, стилістичні особливості творчості можуть впливати й на форму «артбука» у творчих експериментах автора.

У творчому доробку О. Денисенка мистецтво книги завжди посідало вагоме місце. Художник за освітою є графіком, тому приділяє велике значення мистецтву створення, «народження» книги з її конструкцією, підбором паперу, введенням шрифтових композицій, поєднаних із філігранними офортами. Загальне враження від книги має формуватися, починаючи зі шкіряної обкладинки, з витончено обшитого корінця, до цілого блоку та форзаців. Артбук у творчих варіаціях автора стає не просто книгою, складним графічним твором, а цілою історією зі змістовим наповненням, з літературним втіленням архетипів та біблійних сюжетів, історією відкриттів та винаходів, питаннями походження, буття у Всесвіті.

Втілення великої любові до людства та приклад самопожертви розкривається в артбуці «Серце» (2022 р., рис. 1). Радіальна конструкція форми серця виконана з загального аркуша паперу, який розгортається у форму квітки, з

механічним використанням бігування згинів.

Образність та змістове наповнення вибудовується засобами поєднання графічних

символічних зображень із латинськими виразами, які складають основу сформованого цілісного образу.

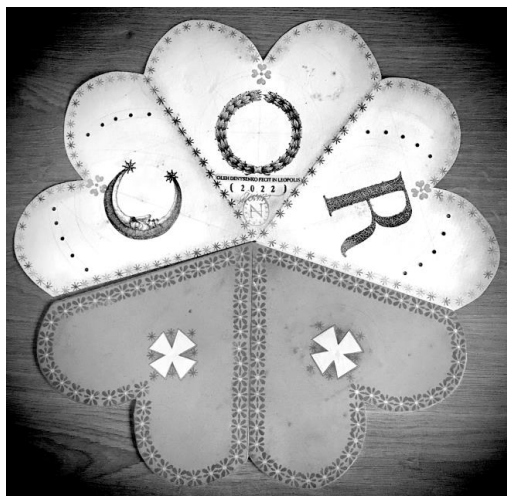

Рис. 1. Денисенко О. «Серце», артбук, 2022

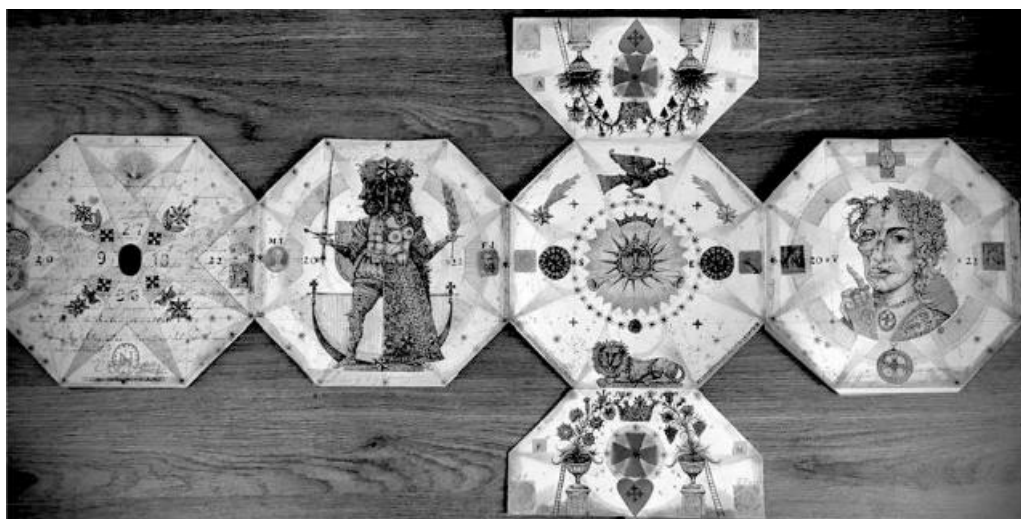

Рис. 2. Денисенко О. «Артбук», 2022

Візуальний ряд кожної сторінки супроводжений сентенціями «Любов перемагає усе», «По милості Бога», «Любов волхвів найкраща», «Любов сліпа». Зображення серця як вшанування Серця Ісуса, як символу любові до людей, небесної любові, втілення жертвності, підсилюються цими виразами.

У спілкування з глядачем вступають відомі та впізнавані образи, архетипні символи та знаки: восьмигранна зірка – символ благої звістки (Вифлеємська зірка); всевидяче око та «рука Богородиці» можна розглядати як окремі знаки – символ трійці та символ Всевишнього, який карає і захищає на справедливому суді, терновий вінець – символ мучеництва і позбавлення страждань (зцілення), Святий Грааль – джерело життя і безсмертя, достатку і родючості, дерево з плодами та квітами, яке

проросло з серця – символ вічного життя, символ Спасителя. Артбук поєднав знак, символ та зміст, представивши синтез, що не потребує зайвих пояснень.

Архітектоніка форми «Артбука» 2022 р. (рис. 2). яскраво виражена та поєднується з символічними значеннями, які використані в дизайні та загальній формі. В основу конструкції закладена форма восьмикутника (октагона), яка є базою сакрального значення в багатьох релігіях, а також притаманна архітектурним формам споруд, як композиційна єдність, узгодженість масштабів та загальна підпорядкованість світобудови [6]. Запропонована дизайнерська форма для вирішення артоб'єкта має в основі математично точно вивірену форму, розраховану, з кресленнями та позначеннями кутів, із

декартовими координатами. Цілий математичний пласт, з основою (підвалинами) пошуків істини, які беруть свій початок ще з античності і тривають багато століть, актуалізуючись під час Відродження.

Восьмикутник як символ зустрічається і в українському декоративному мистецтві та обрядових традиціях, більшою частиною в орнаментиці. Як аналог можна згадати восьмикутну зірку-Алатир, яка трансформувалася в традиційну зірку колороку, що уособлює собою різдвяно-колядницький цикл зимових свят. Твір включає у свою конструкцію поєднання ромба та квадрата як єднання двох світів, а саме: небесного і матеріального, зв'язує сторони світу та встановлює рівновагу, символізує зміцнення духу людини та є символом Творця.

Використання символів для О. Денисенка є наскрізним стрижнем всього творчого доробку, основою художньої мови, його стильовою домінантою. Зображення хреста на обкладинках має глибоке символічне значення як оберегова складова. Для творчого задуму артбука, обрана хрестоподібна форма, що виступає як всеосяжне значення християнської віри, символізуючи перемогу світла над

темрявою. Символізм кольорового поєднання впливає на ідейний задум. Обкладинки поєднують у собі співзвуччя двох кольорів: жовтого – втілення вічного вогню, з якого все походить і повертається, та синього – символу космічного простору, добра та вірності.

Розкладна конструкція артоб'єкта відповідає за формою центру простору, гармонії чотирьох стихій, уособлює втілення вічного життя як основна домінанта перетворення художнього образу в символ. У розкритті ідейного задуму виступають основні мотиви – «Адам і Єва», «життя і смерть», лев як символ сили й могутності, космічний простір, який утворюється єднанням сонячного світила в поєднанні з зіркою з хвостом комети, яка втілює божественну розумну силу. Полуклапани артбука, які складаються в центр композиції, мають графічне зображення вази з рослинними елементами, які мають квіти та плоди.

Втілення життя людини, наповненого еволюційним розвитком, мріями та відкриттями, вірою, історичними подіями, мистецтвом розкриваються в артбуці «Будинок мрій» (2022 р., рис. 3).

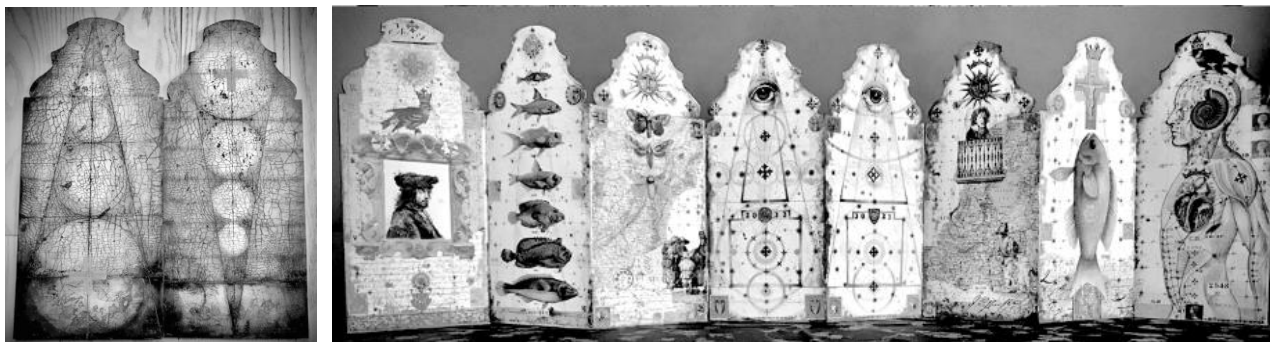

Рис. 3. Денисенко О. «Будинок мрій», артбук, 2022

Обкладинки артбука нагадують за формою ступки храму чи будинку, які вводять глядача всередину твору, як подорож у часі. Перед нами постає алегоричний будинок, який вкрився кракелюром буття. Його візуальне втілення формує образ Всесвіту, що складається з парадусу небесних тіл із вірою в науковий прогрес та відкриття, зберігаючи храм усередині кожного. Артбук сформований наповненням зображеннями та знаками символічного значення. Перший лист «книги» починає оповідь пошуків, мандрів та відкриттів із портрета Рембрандта ван Рейн. Також він метафорично з'являється у творі через образ, наближений до святості, піднесення духовного над матеріальним.

Наступні розповіді включають процеси розвитку та різноманітності життя, мандрів і

поширення віри. Центральна частина складається з геометрично побудованої композиції, у центрі якої зображено око, що споглядає та все бачить. Форми малюнка вибудовують план споруди, храму, втілення та перевтілення духовного у фігуративну конструкцію. Втілення віри у воскресіння, у новий початок символічно трактовано через поєднання християнських символів: риби та розп'яття (здоров'я, народження, самопожертва, воскресіння, вічне життя, спокутування гріхів людства). І фінальним акордом виступає втілення пошуків істини. Акупунктурними шляхами відбувається єднання космічного, духовного, ідейного та фізичного, втілюється у творінні Бога, у людській подобі. Носій віри, знань та розвитку прогресу – «Храм у середині кожного».

Візуальна комунікація з глядачем утворюється через символи космічного простору, музики, мрій, польоту, охоронців, засновників та святих в артбукі «Дім» (2022 р., рис. 4). Загальна конструкція артбука нагадує фасад палацової

споруди періоду Ренесансу з монументальним оформленням порталу, з величчю колон коринфського ордеру та зануренням у внутрішній світ митця.

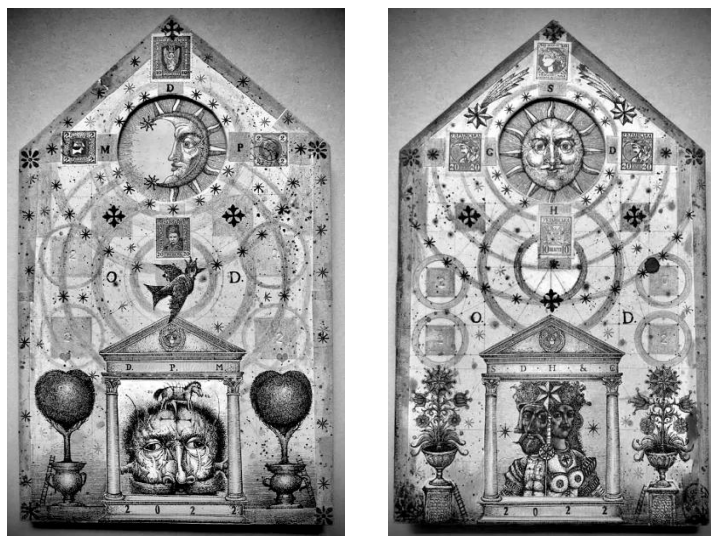

Рис. 4. Денисенко О. «Дім», артбук, мішана техніка, 2022

Домінанта концепції твору – це символіка астрономічного трактату, який походить з античності. Символи сонця та місяця як шифрування і представлення космічного простору, руху планет та одиниць вимірювання презентують твір винахідника, алхіміка або астролога. Звучання музики, математичної побудови звукоряду – головна константа задуму. Звук, повторюючи символічність простору, вимальовується через коллові повторення графічного зображення зі збереженням амплітудного коливання.

Кожна сторінка артбука має своє графічне зображення. Відтворені офорти митця уведено у твір технікою колажування. Створені образи, закомпоновані у форматі аркуша (окремої сторінки), поєднуються з простором через висікання нового символічного значення технікою витинання.

Розглянуті роботи можуть бути об'єднані в один цикл, де основним критерієм для класифікації виступає техніка виконання. Складаються артоб'єкти з геометричних конструкцій, у яких використані чіткі форми.

Обраний дизайн візуалізується в декількох варіантах вирішення пластичної форми, яка є підґрунтям основи формотворення монолітного образу. Для технології виготовлення артбука обрано технологічне бігування аркушів (сторінок) проєкту. Наскрізним елементом для об'єднання роботи є елементи конгреву, або сліпого тиснення. Робота з основою для мистецьких творів, а саме з папером, також проходить шлях підготовки візуальної єдності [8]. Весь цикл виконаний у техніці колажу та штучного зістарення паперу, який О. Денисенко використовує у створенні інших авторських творів, об'єднаних у корпус «сколін».

Наукову новизну вбачаємо в актуалізації ролі феномену артбука в контексті графічної творчості львівського митця О. Денисенка не лише з позицій його позиціонування як дизайнер-категорії та явища графіки, але й з огляду на технологічний бік виготовлення твору.

Висновки. У статті досліджено особливості технологічної та образної побудови «книги

художника» артбука у творчості О. Денисенка. Основні принципи образотворення та символізму художньої мови, використані в підходах вирішення загального задуму, підкреслюють цінність ручної праці й ексклюзивність мистецького твору. Розглянуто найцікавіші зразки творчого доробку автора представлених у дизайнерських рішеннях артоб'єктів. Творчі експерименти автора, графічне опрацювання та технологічні особливості у виконанні підкреслюють особливість вкладу О. Денисенка у формування культурних цінностей у суспільстві та сприйняття ним творів мистецтва.

Література

1. Бідун А. Артбук у теоретичному вимірі й у системі практик редактора. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2019. Т. 1 (74) С. 78–94. DOI: <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2019.74.8>.
2. Бідун А. Типологічна специфіка артбуку як особливого виду книжкового контенту. *Наука і освіта – новий вимір. Гуманітарні та соціальні науки*. 2019. Вип. VII (32). С. 192. DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2019-192VII32-14>.
3. Копецька О. Артбук як різновид нішевих видань. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 55. С. 66–69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2014_55_14 (дата звернення: 16.04.2023).
4. Листвак Г. «Книга художника» як потенційний видавничий продукт. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2010. № 2. С. 20–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2010_2_4 (дата звернення: 18.03.2023).
5. Мельничина Ю. Артбуки та з чим їх можна сплутати. URL: <https://skvot.io/uk/blog/artbooks-and-how-to-recognize-them> (дата звернення: 18.03.2023).
6. Мринська Н. Сакральні чинники восьмикутної форми у створенні образності архітектурного середовища. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2013. № 19 (2). С. 60–64.
7. Романенкова Ю., Стрельцова С. Антологія польоту у творчості Олега Денисенка. АРТ-платФОРМА. 2023. Т. 7, № 1. С. 99–123. DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.1.7.2023.99-123>.
8. Стрельцова С. Графічне втілення світосприйняття сучасного митця Олега Денисенка. *Теорія і практика сучасної науки та освіти*: матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 2022. С. 21-23.
9. Стрельцова С. Художні образи творчих робіт О. Денисенка, виконаних у техніці левкас. *Наука, освіта та суспільство: актуальні наукові дослідження*: матер. наук.-практ. конф. Київ, 2022. С. 22–25.
10. Стрельцова С. Скульптура Олега Денисенка як тривимірна археологія графічних творів. *АРТ-платформа*. 2020. Вип. 2(2). С. 209–228.
11. Bury S. Artists' books: the book as a work of art, 1963-1995. *Aldershot, Hants, England; Brookfield, Vt., USA: Scolar Press*, 1995. 207 p.; ill.
12. Castleman R. A century of artists books. New York: Museum of Modern Art: distributed by Harry N. Abrams, c 1994. 263 p.; ill.
13. Drucker J. The century of artists' books. New York City: Granary Books, 2nd ed. 2004, 377 p.; ill.
14. Perree R. Cover to cover: the artist's book in perspective. Rotterdam: NAI Publishers, 2002, 141 p.; ill.

References

1. Bidun, A. (2019). Art book in the Theoretical Dimension and in the System of Editorial Practices. *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, 1(74), 78–94. DOI: <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2019.74.8> [in English].
2. Bidun, A. (2019). Typological specificity of the art book as a special type of book content. *Science and education - a new dimension. Humanities and social sciences*, VII(32), 192. DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2019-192VII32-14> [in Ukrainian].
3. Kopetska, O. (2014). Art book as a kind of niche publication. *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, 55, 66–69. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2014_55_14 [in Ukrainian].
4. Listvak, H. (2010). «The Artist's Book» as a Potential Publishing Product. *Scientific notes [of the Ukrainian Academy of Printing]*, 2, 20–26. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2010_2_4 [in Ukrainian].
5. Melnychyna, Y. (2022). Art books and what they can be confused with, Skvot mag. Retrieved from: <https://skvot.io/uk/blog/artbooks-and-how-to-recognize-them>. [in Ukrainian].
6. Mrynska, N. (2013). Sacred factors of the octagonal shape in the creation of the imagery of the architectural environment. *Ukrainian culture: past, present, ways of development*, 19 (2), 60–64 [in Ukrainian].
7. Romanenkova, Y., Streltsova, S. (2023). Anthology of flight in the work of Oleg Denisenko. *ART platform*, 7, 1, 99-123. DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.1.7.2023.99-123> [in Ukrainian].
8. Streltsova, S. (2022). Graphic embodiment of the worldview of the contemporary artist Oleh Denysenko. *Mater. VI International Scientific and Practical Conference «Theory and Practice of Modern Science and Education»*. Lviv, 21–23 [in Ukrainian].
9. Streltsova, S. (2022). Artistic images of O. Denysenko's works in the technique of levkas. *Scientific and practical conference «Science, education and society: current scientific research»*. Kyiv, 22–25 [in Ukrainian].
10. Streltsova, S. (2020). Oleg Denysenko's sculpture as a three-dimensional archeology of graphic works. *ART platform*, 2(2), 209–228 [in Ukrainian].
11. Bury, S. (1995). *Artists' books: the book as a work of art, 1963-1995*. Aldershot, Hants, England; Brookfield, Vt., USA: Scolar Press, 207 [in English].
12. Castleman, R. (1994). *A century of artists books*. New York: Museum of Modern Art: distributed by Harry N. Abrams, 263 [in English].
13. Drucker, J. (2004). *The century of artists' books*. New York City: Granary Books, 2nd ed., 377 [in English].
14. Perree, R. (2002). *Cover to cover: the artist's book in perspective*. Rotterdam: NAI Publishers, 141 [in English].

Стаття надійшла до редакції 14.04.2023
Отримано після доопрацювання 17.05.2023
Прийнято до друку 24.05.2023